

TÕRVA VALLA EELARVESTRAATEEGIA
2025-2028

SISUKORD

1.	SISSEJUHATUS	3
1.1.	Ülevaade eelarvestrateegia koostamisest	3
1.2.	Eesti riigieelarve ja majandusprognoos	3
1.3.	Kohalike omavalitsuste eelarvepositsioon	4
2.	TULUBAASI ÜLEVAADE JA PROGNOOS.....	5
3.	KULUDE ÜLEVAADE JA PROGNOOS.....	9
4.	PÕHITEGEVUSE TULEMI PROGNOOS	10
5.	INVESTEERIMISTEGEVUS.....	11
6.	FINANTSEERIMISTEGEVUS	13
7.	SÕLTUVATE ÜKSUSTE FINANTSTEGEVUSE ÜLEVAADE JA PROGNOOS	14
8.	FINANTSDISTSIPLIIN	15
9.	EELARVESTRAATEEGIA TÄITMISEGA SEOTUD RISKID JA NENDE MAANDAMINE.....	16
	LISA 1 Tõrva valla eelarvestrateegia 2024-2028	17
	LISA 2 Tõrva valla sõltuvate üksuste eelarvestrateegia 2024-2028.....	19
	LISA 3 Arvestusüksuse eelarvestrateegia 2024-2028.....	21

1. SISSEJUHATUS

Valla finantspoliitikas tuleb lähtuda tasakaalustatud ja jätkusuutlikust arengupõhimõttest. Investeeringutega soovitakse saavutada sääst juhtimis- ja majanduskuludes ning kohustisi ei võeta põhitegevuse kulude katteks. Prioriteet on saavutada projektide kaudu valla arengusse vallaelarve välise lisaraha kaasamine.

Eelarvestrateegia eesmärgiks on panna alus jätkusuutlikule eelarvepoliitikale, seades rahalised piirid valla võimalustele arengukavas planeeritud eesmärkide saavutamiseks ja tegevuste elluviimiseks.

Eelarvestrateegiat uuendatakse igal aastal, vajadusel täpsustatakse kolme eelseisva aasta eesmärke ja kavasid ning täiendatakse vähemalt ühe aasta võrra.

1.1. Ülevaade eelarvestrateegia koostamisest

Eelarvestrateegia koostamise eesmärgiks on kindlustada eelarvepoliitika jätkusuutlikkus pikemaajaliselt. Vastavalt kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusele koostatakse eelarvestrateegia arengukavas sätestatud eesmärkide saavutamiseks, kavandatavate tegevuste finantseerimise planeerimiseks. Eelarvestrateegia hõlmab vähemalt nelja eelseisvat eelarveaastat. Eelarvestrateegia koostamise lähtealuseks on majandusprognosid ja selles kajastatakse:

- kohaliku omavalitsuse üksuse majandusliku olukorra analüüsi ja prognoosi eelarvestrateegia perioodiks.
- eelarvestrateegia vastuvõtmisele eelnenud aasta tegelikud, jooksvaks aastaks kavandatud ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositavad põhitegevuse tulud, eeldatavad põhitegevuse kulud, investeerimistegevuse eelarveosa olulisemad tegevused ja investeeringud koos hinnangulise kogumaksumuse prognoosi ja võimalike finantseerimisallikatega, eeldatavad finantseerimistegevuse mahud ning likviidsete varade muutus;
- ülevaade kohaliku omavalitsuse üksuse ja temast sõltuvate üksuste majandusolukorrast;
- kohaliku omavalitsuse üksuse ja kohaliku omavalitsuse üksuse arvestusüksuse tegelik netovõlakoormus eelnenud aastal, jooksvaks aastaks prognoositud ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositav netovõlakoormus iga aasta lõpu seisuga.

1.2. Eesti riigieelarve ja majandusprognos

Riigieelarve sisuks on riigile laekuvate tulude ja nende arvel riigi ülesannete täitmiseks ettenähtud kulude määramine. 2025. aasta riigieelarve tulude maht ja kulude maht, investeeringute suurus, samuti eelarve kokkuhoiukohad selguvad septembri jooksul valitsuses peetavate läbirääkimiste käigus, pärast mida hakkab riigieelarvet menetlema Riigikogu. Valitsuse prioriteetid riigieelarve väljatöötamisel on: Eesti julgeoleku kindlustamine,

majanduse kasvule suunamine, sotsiaalse ja regionaalse ebavõrdsuse vähendamine ning riigi rahalise jätkusuutlikkuse tagamine.

2024.a. kevadine majandus- ja rahandusprognosis näitab, et eelmise aasta teises pooles olid tagasilöögid välisõudluses oodatust suuremad ja loodetud pööret majanduse taastumiseks veel ei toimunud. Siiski on viimasel paaril aastal Eesti majanduse arengut takerdanud tegurid taandumas – hinnakasv taltub, palgakasv jätkub, intressid hakkavad ajapikku alanema ja suurt tööpuudust me ei näe. Suur eelarvepuudujääk on aidanud inimestel ja ettevõtetel langusaastaid paremini üle elada, kuid järgnevatel aastatel peame pingutama, et peatada riigivõla kiire kasv.

Rahandusministeerium tutvustab valitsusele suvist majandusprognosi 27. augustil 2024. Majandusprognosi kõige olulisemaks väljundiks on valitsussektori tulude hinnang, mis suveprognosi puhul on riigieelarve menetlemise aluseks nii valitsuses kui hiljem riigikogus.

1.3. Kohalike omavalitsuste eelarvepositsioon

Riigikogu võttis 2024.a. juulikuus kolmandal lugemisel vastu tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu, millega võrdsustatakse 2027. aastaks omavalitsustele pensionituludelt makstav tulumaksumäär muude tuludega. Seadus jõustub 2025.a. aasta 1. jaanuarist.

Seaduse eesmärk on vähendada regionaalset mahajäämust, aidates väljaspool suuremaid kasvupiirkondi asuvatel omavalitsustel tagada vajalikud avalikud teenused. Samuti on kaasnev eesmärk pärssida valglinnastumist, seda eelkõige Tallinna ja Tartu ümbruses.

Regionaal- ja põllumajandusministri sõnul on suur osa meie tööealisi inimesi kolinud Eesti suurematesse linnadesse ja nende ümbrusesse ning nendega koos on liikunud ära ka raha. Seda ilmestab hästi fakt, et väljaspool Harjumaad ja Tartut on kahe kümnendi jooksul veerandi võrra vähenenud tööealiste ja laste arv ning samal ajal on suurenenud 14% võrra üle 65-aastaste arv. Piirkonniti on väga suured käärid ka inimeste sissetulekutes – keskmine palk Valgamaal (1336 eurot) on kolmandiku võrra väiksem kui Harjumaal (2040 eurot). Seetõttu on vähenenud väljaspool Tallinna, Tartut ja neid ümbritsevaid omavalitsusi võimekus pakkuda inimestele kvaliteetseid teenuseid ning korraldada kohalikku elu.

Vastuvõetud seadusega muudetakse kohalike omavalitsuste üksustele tulumaksu eraldamise põhimõtteid. Aastatel 2025–2027 suurendatakse järk-järgult füüsilise isiku riiklikult pensionilt eraldatavat tulumaksu praeguselt 2,5%-lt kuni 10,23%-ni, vähendades samal ajal järk-järgult muudelt tuludelt saadavat tulumaksu osa 11,89%-lt 10,23%-le. Kahe laekumise võrdsustumise tulemusel suurenevad nende kohalike omavalitsuste tulud, kus eakate osakaal on kõrge, olles seega finantsiliselt võrdsemas seisus nende omavalitsustega, kus on kõrgem tööealiste osakaal ja palgatase.

Kohalikele omavalitsustele laekuva tulumaksu osa arvestamise määrad on vastu võetud muudatuse kohaselt järgmised:

- 2025. aastal pensionituludelt 5,50% ja füüsilise isiku muudelt tuludelt 11,29%;
- 2026. aastal pensionituludelt 8,50% ja füüsilise isiku muudelt tuludelt 10,64%;
- 2027. aastast alates pensionituludelt ja füüsilise isiku muudelt tuludelt ühtemoodi 10,23%.

Regionaal- ja põllumajandusminister märkis, et tulumaksumäärade ühtlustamise tulemusena saavad vananeva rahvastikuga piirkonnad rohkem raha, et kohapeal elu paremaks muuta; et seista selle eest, et heal tasemel lasteaiad, koolid ja raamatukogud oleksid kodu lähedal. Ta lisas, et ilma selle muudatuseta jääks vähem rahakate omavalitsuste teenuste ja elukeskkonna areng tõenäoliselt suurematest linnadest ja piirkondadest veelgi rohkem maha. „

Seadus arvestab lisaks ka nende kohalike omavalitsustega, kes annavad tulevikus tulumaksu kasvust osa ära. Leevendusmeetmena kehtestatakse piirmäär, millest rohkem ei saa muudatuse tulemusel väheneda ühegi omavalitsuse tulubaas (tulumaks ja tasandusfond) – võrreldes stsenaariumiga, kui midagi ei muudeta:

- 2025. aastal ei või laekuv tulubaas väheneda üle 1,5%;
- 2026. aastal ei või laekuv tulubaas väheneda üle 2,0%;
- 2027. aastal ei või laekuv tulubaas väheneda üle 2,5%;
- 2028. ja 2029. aastal ei või laekuv tulubaas väheneda üle 3,0%.

2030. aastast alates vähendatakse kompensatsiooni 15% võrra aastas kuni 2035. aastani.

Seadusemuudatus ei mõjuta riigieelarvet ning kohalike omavalitsuste tulubaas jääb kogusummas samaks.

2. TULUBAASI ÜLEVAADE JA PROGNOOS

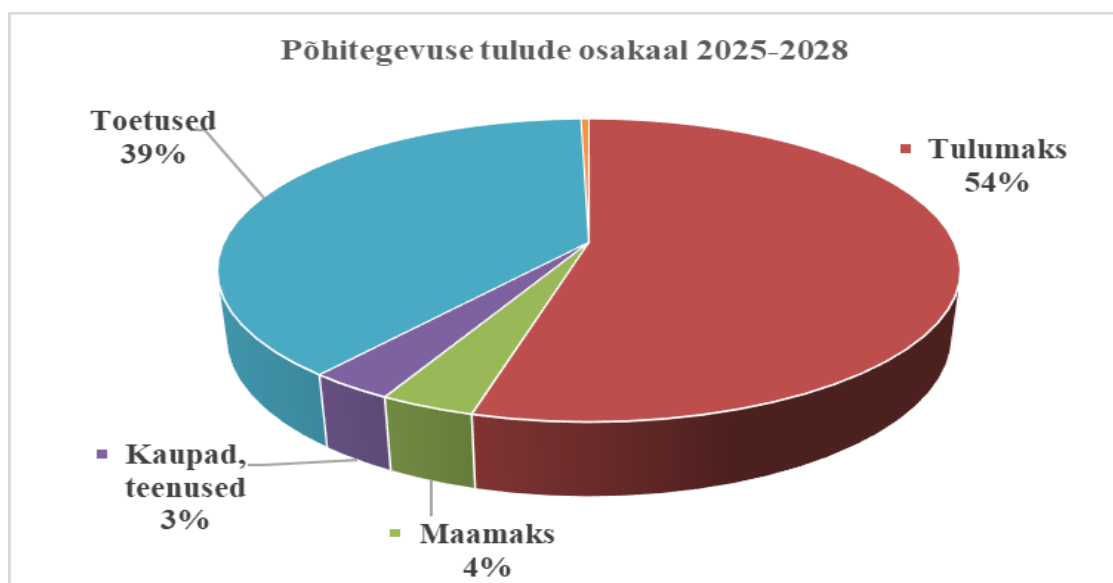
Kohaliku omavalitsuse põhiline tuluallikas on tulumaks ja tasandus- ning toetusfondi toetused.

Regionaalse mahajäämuse ja linnastumise vähendamiseks mõeldud muudatuse kohaselt võrdsustatakse järgmise kolme aasta jooksul järk-järgult omavalitsustele pensionitulult ja muudelt tuludelt makstavad tulumaksu osad 10,23 protsendi peale. 2024.a. lõpuni kehtiva korra järgi saavad omavalitsused tulumaksu pensionituludelt 2,5 protsenti ja füüsilise isiku muudelt tuludelt 11,89 protsenti.

Omavalitsustele laekuva tulumaksu osa arvestamise määrad on 2025. aastal pensionituludelt 5,5 protsenti ja füüsilise isiku muudelt tuludelt 11,29 protsenti, 2026. aastal pensionituludelt 8,50 protsenti ja füüsilise isiku muudelt tuludelt 10,64 protsenti ning alates 2027. aastast pensionituludelt ja füüsilise isiku muudelt tuludelt ühtemoodi 10,23 protsenti.

Aluseks võttes Tõrva valla maksumaksjate ja pensioni saajate arvu ning arvestatud eespool mainitud tulumaksu eraldamise protsentide määra on tulumaksu laekumise prognoos 2024-2028.a. järgmine:

			Võrdlus eelneva aastaga:		
	Arvestuse alus (brutotulu eurot)	Eraldus kohalikule omavalitsusele (eurot)	Brutotulu	Maksude osa	Eralduse osa
2023					
füüsilise isiku tulu	45 994 780	5 468 779			
pensionitulu	0	0			
KOKKU		5 468 779			
2024					
füüsilise isiku tulu 11,89%	48 640 000	5 783 296	6%	6%	
pensionitulu 2,5%	13 200 000	330 000			
KOKKU		6 113 296			12%
2025					
füüsilise isiku tulu 11,29%	50 100 000	5 656 290	3%	-2%	
pensionitulu 5,5%	15 250 000	838 750	16%	154%	
KOKKU		6 495 040			6%
2026					
füüsilise isiku tulu 10,64%	50 740 000	5 398 736	1%	-5%	
pensionitulu 8,5%	15 400 000	1 309 000	1%	56%	
KOKKU		6 707 736			3%
2027					
füüsilise isiku tulu 10,23%	52 525 000	5 373 308	4%	0%	
pensionitulu 10,23%	15 750 000	1 611 383	2%	23%	
KOKKU		6 984 690			4%
2028					
füüsilise isiku tulu 10,23%	53 500 000	5 473 050	2%	2%	
pensionitulu 10,23%	16 000 000	1 636 960	2%	2%	
KOKKU		7 110 010			2%

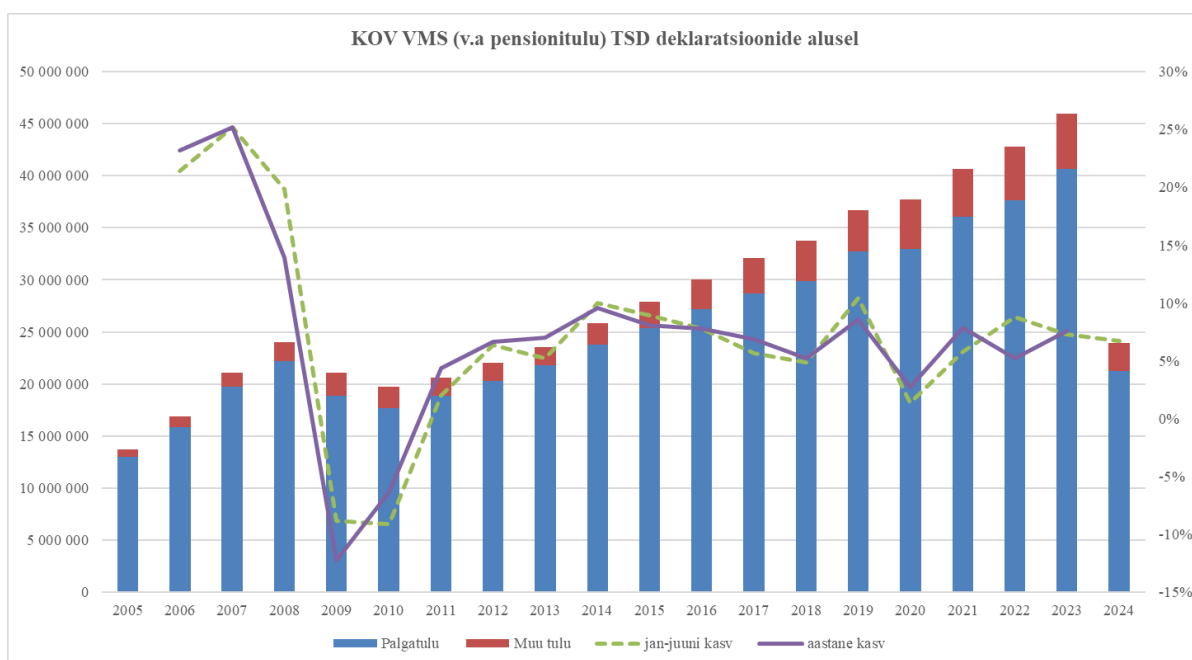
Joonis 1. Tõrva valla põhitegevuse tulude osakaal

Maksutulud moodustavad valla eelarves põhitegevuse tuludest üle 57-58%, millest omakorda kõige suurem maksutulu on üksikisiku tulumaks. Tulumaksu prognoosimine põhineb kolmel eeldusel - maksumaksjate arv, sissetulek ning tulumaksu laekumise ja sissetulekute suhe. Alates 2024.a. eraldatakse kohalikele omavalitsustele ka tulumaksu pensionitelt.

Maksutulude prognoos 2024-2028

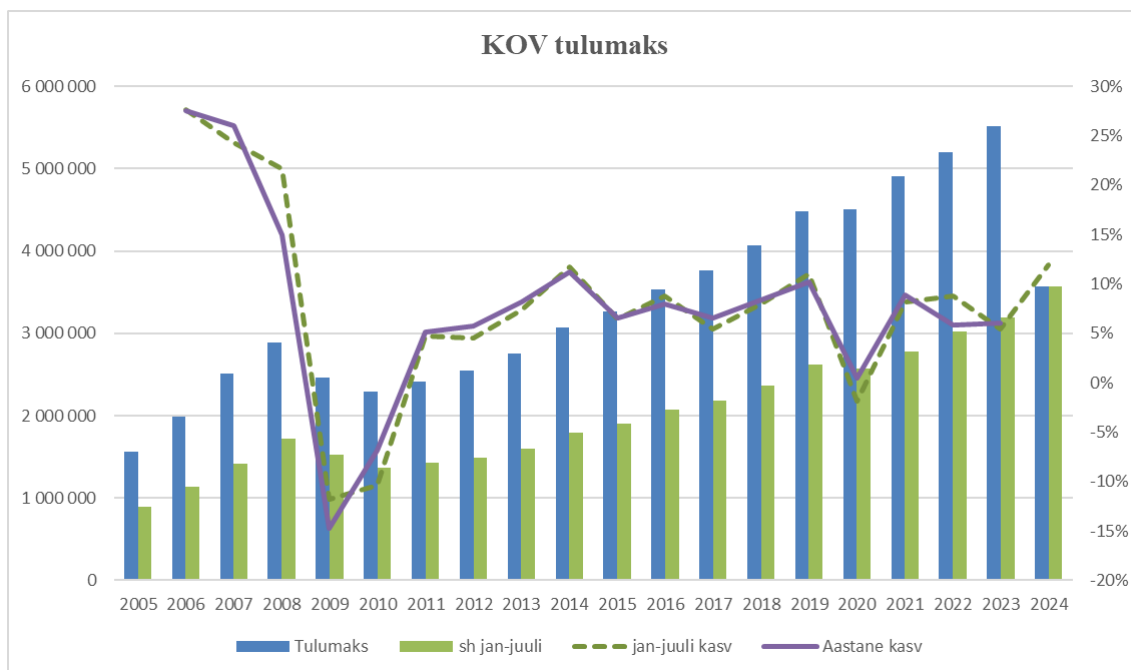
	2023 tegelik	2024 prognoos	2025 prognoos	2026 prognoos	2027 prognoos	2028 prognoos
Maksutulud	5 835 679	6 484 100	6 927 000	7 292 000	7 602 000	7 852 000
sh tulumaks	5 528 655	6 160 000	6 485 000	6 850 000	7 150 000	7 400 000
sh maamaks	306 079	322 600	440 000	440 000	450 000	450 000
sh muud maksutulud	945	1 500	2 000	2 000	2 000	2 000

Eelarvestrateegias on prognoositud igal järgneval aastal palgatulult tulumaksu laekumise tõusu 3- 4 %.

Joonis 2. Tõrva valla registris olevate maksumaksjate maksutulu 2005-2024 (2024.a. 6 kuud)

2024.a. laekub omavalitsuste eelarvesse ka tulumaks pensionituludelt, mis antud aastal on 2,5% valla registris olevate pensionisaajate brutopensionist. 2025.a. moodustab see 5,5% ja suureneb kuni 2027.aastani (vt tabel lk 6).

Joonis 3. Tulumaksu laekumine Tõrva valla eelarvesse 2005-2024 (2024.a. andmed 6 kuud)

Maamaks on riiklik maks, mis laekub kohaliku omavalitsuse eelarvesse.

2025.a. prognoositud maamaksu tõus võrreldes 2024.aastaga on 36%. 2025.a. maamaksu tõus on tingitud 2025.a. kehtima hakkavast maamaksuseadusest, kus on muudetud maamaksumäärasid ja nn maksustamise kaitsemehhanismi (maamaksu arvestusel tehtavat soodustust).

Põhitegevuse tulude kogumahust moodustab kaupade ja teenuste müük eelarves ca 4%.

Kõige suurema osa kaupade ja teenuste müügist moodustavad haridusvaldkonna tulud. (laekumine teistelt omavalitsustelt koolitusteenuse eest ning lasteaiateenuste eest).

Tulud kaupade ja teenuste müügist prognoos 2024-2028

	2023 tegelik	2024 prognoos	2025 prognoos	2026 prognoos	2027 prognoos	2028 prognoos
Tulud kaupade ja teenuste müügist	578 603	472 230	400 000	400 000	400 000	400 000

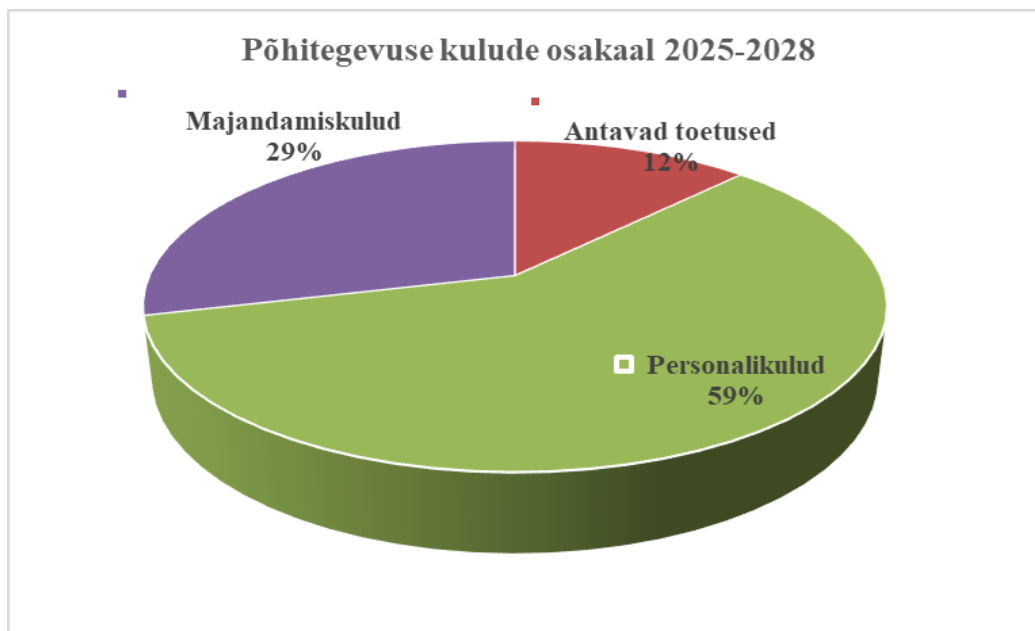
Toetusfond suureneb aastate lõikes ca 3%, samas tasandusfond väheneb 2025.aastal 2% võrra ja järgnevatel aastatel selle suurenemist pole prognoositud.

Tõrva valla eelarvesse laekuvate toetuste prognoos 2024-2028

	2023 tegelik	2024 prognoos	2025 prognoos	2026 prognoos	2027 prognoos	2028 prognoos
Saadavad toetused tegevuskuludeks	4 580 798	4 744 678	4 750 000	4 870 000	4 998 000	5 129 000
sh tasandusfond	953 532	1 420 614	1 390 000	1 390 000	1 390 000	1 390 000
sh toetusfond	3 294 546	2 918 064	3 040 000	3 160 000	3 288 000	3 419 000
sh muud toetused tegevuskuludeks	332 720	406 000	320 000	320 000	320 000	320 000

3. KULUDE ÜLEVAADE JA PROGNOOS

Põhitegevuse kulud liigitatakse järgmiselt: antavad toetused (sh sotsiaaltoetused), personalikulud, majandamiskulud ja muud kulud.

Joonis 4. Tõrva valla põhitegevuse kulude struktuur

Tõrva valla põhitegevuse kulude prognoos 2024-2028

Kulude eelarves toetustena käsitletakse **sotsiaaltoetuseks ja muude tegevuste toetuseks** antavaid summasid. 77% antavatest toetustest moodustavad sotsiaalvaldkonna toetused ning 23% on toetused kultuuri ja hariduse valdkonnas tegutsevatele asutustele ning isikutele.

Personalikulude prognoosimisel on arvestatud palgakulude kasvuks keskmiselt 2-4% aastas. Vähesel määral saaks töötasude tõusu teha nõ efektiivsuse arvelt, vaadates üle personali struktuuri. Personalikulud moodustavad eelarvestrateegia perioodil ca 59% põhitegevuse kuludest.

Majandamiskulud moodustavad põhitegevuse kulude eelarvest ca 29%. Aastatel 2025-2028 on prognoositud eelarvestrateegias majandamiskulud 4 aasta jooksul väikse tõusuga – ca 3% aastas.

Põhitegevuse kulude prognoosimisel on aluseks võetud riigi 2024.a. kevadine majandusprognoos.

	2023 tegelik	2024 prognoos	2025 prognoos	2026 prognoos	2027 prognoos	2028 prognoos
Põhitegevuse kulud kokku	10 402 526	10 675 741	11 190 000	11 370 000	11 850 000	12 190 000
Antavad toetused	1 122 684	1 349 109	1 380 000	1 400 000	1 450 000	1 490 000
Muud tegevuskulud	9 279 842	9 326 632	9 610 000	9 970 000	10 400 000	10 700 000
<i>sh personalikulud</i>	<i>6 009 235</i>	<i>6 221 454</i>	<i>6 560 000</i>	<i>6 660 000</i>	<i>6 960 000</i>	<i>7 160 000</i>
<i>sh majandamiskulud</i>	<i>3 270 237</i>	<i>3 095 178</i>	<i>3 210 000</i>	<i>3 270 000</i>	<i>3 400 000</i>	<i>3 500 000</i>
<i>sh muud kulud</i>	<i>370</i>	<i>10 000</i>	<i>40 000</i>	<i>40 000</i>	<i>40 000</i>	<i>40 000</i>

4. PÕHITEGEVUSE TULEMI PROGNOOS

Põhitegevuse tulem (põhitegevuse tulude ja kulude vahe) on eelarvestrateegia prognoositavatel aastatel positiivne. Positiivne tulem peaks ära katma vähemalt olemasolevate laenude teenindamise kulud (laenu põhiosa tagasimaksed ja intressikulud. Samuti saab positiivset tulemit kasutada investeringute finantseerimiseks.

Tõrva valla põhitegevuse tulemi prognoos 2024-2028

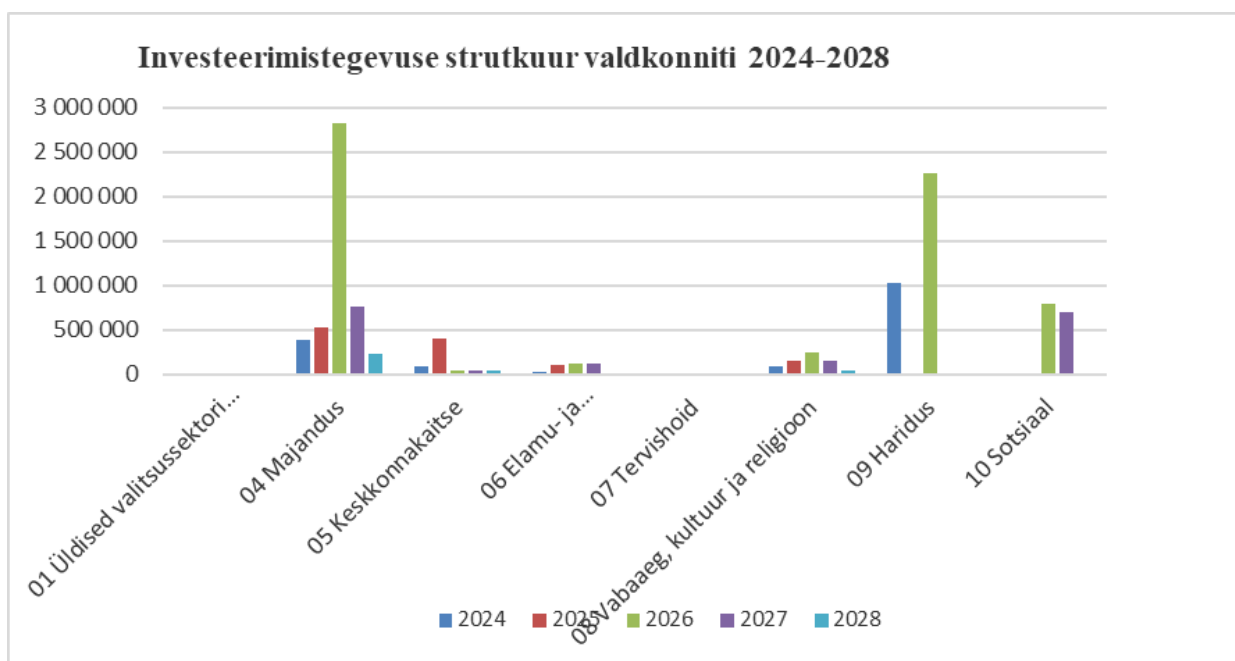
	2023 tegelik	2024 prognoos	2025 prognoos	2026 prognoos	2027 prognoos	2028 prognoos
Põhitegevuse tulud kokku	11 070 461	11 743 008	12 127 000	12 612 000	13 050 000	13 431 000
Põhitegevuse kulud kokku	10 402 526	10 675 741	11 190 000	11 370 000	11 850 000	12 290 000
Põhitegevuse tulem	667 935	1 067 267	937 000	1 242 000	1 200 000	1 141 000
Finantskulud (-)	174 752	239 175	206 000	253 000	256 000	248 000
Laenu maksed (-)	415 080	510 666	544 000	570 000	600 000	600 000

5. INVESTEERIMISTEGEVUS

Investeeringustegevuse põhiosa moodustab põhivarade soetused, samuti valla poolt toetusena antavad summad sihtfinantseerimiseks (toetus põhivara soetuseks). Investeeringustegevuse kulud on ka finantskulud (laenude intressid).

Investeeringustegevuse prognoos 2024-2028

	2023 tegelik	2024 prognoos	2025 prognoos	2026 prognoos	2027 prognoos	2028 prognoos
Investeeringustegevus kokku	-1 406 063	-1 066 175	-954 860	-2 388 000	-911 000	-448 000
Põhivara müük	449 432	157 000	55 000	65 000	65 000	65 000
Põhivara soetus	-576 401	-1 627 000	-1 149 585	-6 374 000	-1 850 000	-320 000
<i>sh projektide omaaosalus</i>	<i>-441 134</i>	<i>-815 000</i>	<i>-738 860</i>	<i>-2 135 000</i>	<i>-655 000</i>	<i>-200 000</i>
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine	135 267	803 000	410 000	4 239 000	1 195 000	120 000
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine	-1 260 207	-160 000	-65 000	-65 000	-65 000	-65 000
Osaluste ning muude aktsiate ja osade müük	20 598					
Finantskulud	-174 752	-239 175	-206 000	-253 000	-256 000	-248 000

Joonis 5. Investeeringustegevus valdkondade lõikes

Aastatel 2024-2028 Tõrva vallas kavandatavad suuremad investeeringud

	2024	2025	2026	2027	2028
Hajaasustuse investeeringud	65 000	65 000	65 000	65 000	65 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	35 000	35 000	35 000	35 000	35 000
Helme kiriku ja linnuse varemete konserveerimine	65 000	40 000	65 000	65 000	65 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	50 000	25 000	50 000	50 000	50 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000
Kalmistu tänava parkla ja kõnnitee	0	0	0	70 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>				70 000	
Teede ja tänavate ehitus	103 400	110 000	110 000	110 000	110 000
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	103 400	110 000	110 000	110 000	110 000
Vanamõisa elamurajooni infrastruktuuri rajamine (välisvalgus,sadevesi, teed)	0	50 000	100 000	100 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>		50 000	100 000	100 000	
Regionaalse tervisespordikeskuste arendamine	60 000	60 000	40 000	40 000	40 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	40 000	40 000	20 000	20 000	20 000
Kaasaegsete munitsipaal-üüriruumide rajamise ettevalmistavad tegevused	0	50 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>		50 000			
Vanamõisa järve hüppetorni ja rannaala rekonstrueerimine	45 000	334 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	10 000	191 000			
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	35 000	143 000			
Tõrva Gümnaasiumi rekonstrueerimine	1 003 000	15 000	985 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	603 000	0	600 000		
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	400 000	15 000	385 000		
Tõrva Muusikakoolile ruumide kohandamine energiatõhusaks	30 000	0	885 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>			600 000		
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	30 000		285 000		
Tõrva kinohoone rekonstrueerimine	0	0	210 000	120 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>			210 000	100 000	
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>				20 000	
Riidaja mõisa peahoone rekonstrueerimine ja arendamine kogukonna keskuseks	135 000	30 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	60 000	24 000			
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	75 000	6 000			
Tõrva Kõrtsihoone arendamine meelelahutus-ja vabaajakeskuseks	65 000	100 000	2 234 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>		0	1 334 000		
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	65 000	100 000	900 000		
Tõrva ekstreemspordiväljak	0	55 000	0	0	0

<i>sh toetuse arvelt</i>		20 000			
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>		35 000			
Helme sotsiaalmaja edasiarendus	0	50 000	750 000	700 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>			600 000	600 000	
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>		50 000	150 000	100 000	
Helme tööstusala	0	20 000	500 000	500 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>			375 000	375 000	
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>		20 000	125 000	125 000	
Tõrva kaarsilla lammutus ja ehitus	0	32 860	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>		23 000			
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>		9 860			
Raamatukogu kiirendi projekt	0	102 725	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>		52 725			
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>		50 000			
Mänguväljakud Tõrva ja Helme	0	35 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>		25 000			
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>		10 000			
Hummuli mõisahoone aknad	0	0	400 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>			400 000		
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>					
KOKKU	1 571 400	1 149 585	6 344 000	1 770 000	280 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	773 000	410 725	4 219 000	1 175 000	100 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	798 400	738 860	2 125 000	595 000	180 000

6. FINANTSEERIMISTEGEVUS

Finantseerimistegevusega tagatakse investeerimistegevuse rahastamine. Arvestama peab seda, et valla võlakooormus hoitakse seadusega lubatud määral ja tagatakse olemasolevate maksekohustuste täitmine.

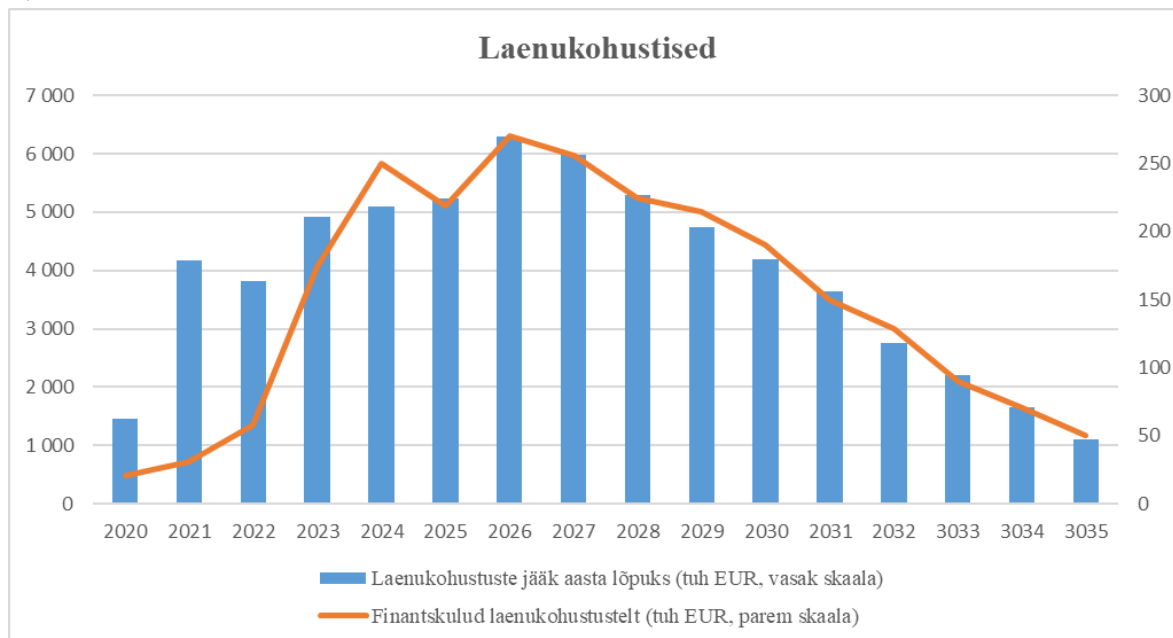
Tõrva valla finantseerimistegevuse prognoos 2025-2028

	2023 tegelik	2024 tegelik	2025 prognoos	2026 prognoos	2027 prognoos	2028 prognoos
Finantseerimistegevus	634 920	-10 666	17 860	1 146 000	-289 000	-600 000
Kohustiste võtmine (+)	1 050 000	500 000	561 860	1 716 000	311 000	0
Kohustiste tasumine (-)	-415 080	-510 666	-544 000	-570 000	-600 000	-600 000

Investeerimistegevuseks (kulude katmiseks) peab vald võtma laenu. Põhitegevuse tulemi arvelt saab katta laenu tagasimaksud, intresside tasumisi ja investeringuid. 2025.aasta investeringute katteks planeeritav laen on 562 tuhat eurot. Suurimaks finantseerimise objektiks

on Vanamõisa järve hüppetorni ja rannaala rekonstrueerimine ja Tõrva kõrtsihoone rekonstrueerimise tööd.

Allpool olevas tabelis on välja toodud võimalik finantskulude prognoos. 2024.a. on Euribor küll mõnevõrra langenud. Finantsprognoosis on arvestatud siiski Euribori määraga veidi üle 3,5%.

Joonis 6. Tõrva valla laenukoormus ja prognoos 2025-2035

7. SÕLTUVATE ÜKSUSTE FINANTSTEGEVUSE ÜLEVAADE JA PROGNOOS

Eelarvestrateegia koostamisel on arvestatud Tõrva valla sõltuvate üksustena AS Tõrva Tervisekeskus ja OÜ Tõrva Veejõud finantsnäitajaid.

AS Tõrva Tervisekeskus peamiseks teenuse osutamise liigiks on tervishoiualaste teenuste osutamine (koolitervishoid, ambulatoorne hooldusravi ning radioloogiateenuse osutamine) ja hooldusteenuse osutamine. Samuti saab OÜ Tõrva Tervisekeskus renditulu ruumide väljaüürimisest.

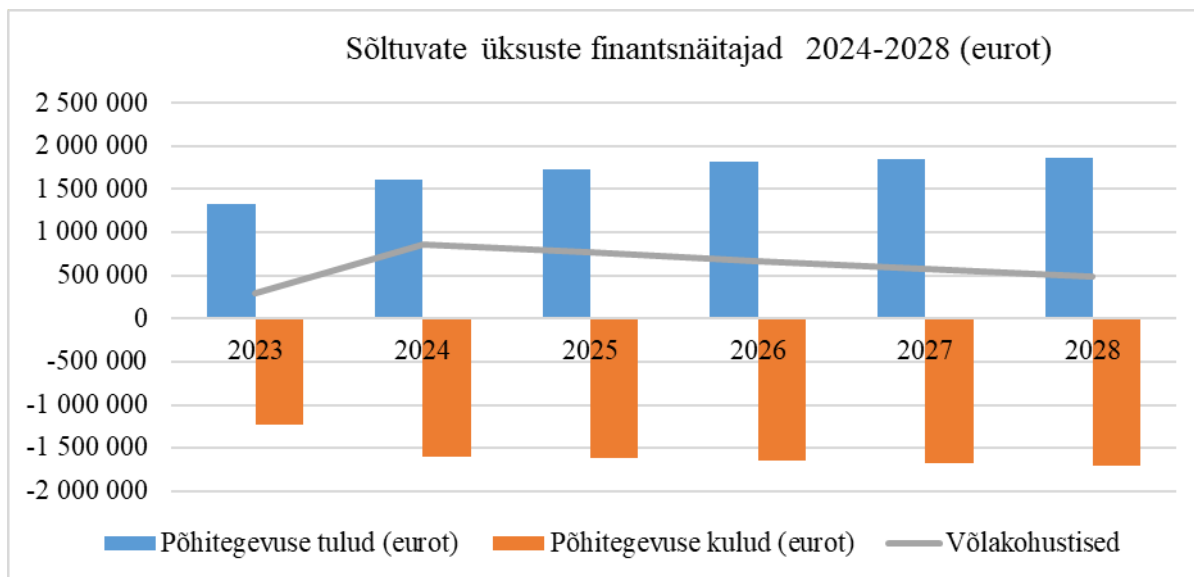
AS Tõrva Tervisekeskus põhitegevuse tulude ja kulude prognoos 2024-2028

OÜ Tõrva Tervisekeskus	2023 täitmine	2024 prognoos	2025 prognoos	2026 prognoos	2027 prognoos	2028 prognoos
Põhitegevuse tulud kokku	898 792	1 179 900	1 280 000	1 344 000	1 362 500	1 388 500
Põhitegevuse kulud kokku	917 572	1 230 763	1 215 000	1 235 000	1 255 000	1 275 000
Võlakohustus aastalõpu seisuga	700 000	665 000	618 340	571 674	525 014	478 354

OÜ Tõrva Veejõud tegevusalaks on vee- ja kanalisatsiooniteenuse osutamine Tõrva vallas.

OÜ Tõrva Veejõud põhitegevuse tulude ja kulude prognoos 2024-2028

OÜ Tõrva Veejõud	2023 täitmine	2024 prognoos	2025 prognoos	2026 prognoos	2027 prognoos	2028 prognoos
Põhitegevuse tulud kokku	423 168	425 000	450 000	480 000	480 000	480 000
Põhitegevuse kulud kokku	425 598	373 800	400 000	415 000	420 000	430 000
Võlakohustus aastalõpu seisuga	300 000	250 000	200 000	150 000	100 000	50 000

Joonis 7. Sõltuvate üksuste finantsnäitajate prognoos 2024-2028

8. FINANTSDISTSIPLIIN

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsdistsipliini hinnatakse eelkõige järgmise kahe näitaja alusel:

- **põhitegevuse tulem**, mis peab olema vähemalt 0 või positiivne;

Tõrva valla põhitegevuse tulemi prognoos 2024-2028

	2023 tegelik	2024 prognoos	2025 prognoos	2026 prognoos	2027 prognoos	2028 prognoos
Põhitegevuse tulud kokku	11 070 461	11 743 008	12 127 000	12 612 000	13 050 000	13 431 000
Põhitegevuse kulud kokku	10 402 526	10 675 741	11 190 000	11 370 000	11 850 000	12 290 000
Põhitegevuse tulem	667 935	1 067 267	937 000	1 242 000	1 200 000	1 141 000

- **netovõlakoormus**, mis ei tohi olla suurem kui põhitegevuse tulude ja kulude kuuekordne vahe. Kui see on väiksem kui 60 protsenti vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest, võib netovõlakoormus ulatuda 60 protsendini vastava eelarveaasta põhitegevuse tuludest. 2020. aastal tehti kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse muudatus, millega suurendatakse ajutiselt kohalike omavalitsuste üksuste netovõlakoormuse ülempiiri. 2024.a lõpuni võib kohaliku omavalitsuse üksuse netovõlakoormus aruandeaasta lõpul ulatuda 80%-ni. Järgnevatel aastatel hakkab see vähenema 5% võrra.

Tõrva valla netovõlakooormuse prognoos 2024-2028

	2024 eeldatav	2025 prognoos	2026 prognoos	2027 prognoos	2028 prognoos
Netovõlakooormus (eurodes)	5 202 253	5 220 113	6 366 113	5 077 113	5 384 113
Netovõlakooormus (%)	44,3%	43,0%	50,5%	46,6%	40,1%
Netovõlakooormuse ülemmäär (eurodes)	10 672 670	9 095 250	9 936 000	8 482 500	8 058 600
Netovõlakooormuse individuaalne ülemmäär (%)	90,9%	75,0%	78,8%	65,0%	60,0%
Vaba netovõlakooormus (eurodes)	5 470 417	3 875 137	3 569 887	2 405 387	2 674 487

9. EELARVESTRAATEEGIA TÄITMISEGA SEOTUD RISKID JA NENDE MAANDAMINE

Tõrva valla eelarvestrateegia elluviimisega kaasnevad riskid on valla sise- või väliskeskkonnast tulenevate asjaolude arengud, mis võivad märkimisväärselt mõjutada visiooni ja eesmärkide saavutamist ning selle tarvis investeeringute rahastamise edukat elluviimist.

Olulisemad riskid, mille maandamisele tuleb tähelepanu pöörata on järgmised **majanduslikud riskid**.

Majanduskasvu aeglustumine, töökohtade arvu vähenemine ja tööpuuduse suurenemine, mille tagajärjel laekumised vallaeelarvesse jäävad kavandatust väiksemaks ning toimetulekuks osutatavat rahalist abi napib. Vallaeelarvesse alalaekumise tulemusena võib osa arengukavas planeeritud töid rahapuudusel lükkuda ajaliselt edasi või tuleb nende täitmiseks leida doonoritelt täiendavaid rahalisi vahendeid. Riiklikest vahenditest ja Euroopa Liidu struktuurifondidest toetus kavandatud mahus jääb projektide rahastamatuse tõttu saamata, mistõttu investeeringute loetelus tuleb teha muutusi. Ühe-aastase eelarve koostamise piiratus ja valla nelja aasta eelarvestrateegiast mittekinnipidamine viivad ümberkorraldusteni kavandatus. Teenuste/toodete hinnatõus, mille tulemusena kavandatud tööde läbiviimiseks sisendid kallinevad ei võimalda projekte õigeaegselt ellu viia. Keskvalitsus eirab kohalike omavalitsuste finantsautonoomiat, kehtestades kohustusi, mis ei ole ressurssidega kaetud.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- konservatiivse eelarvestrateegia elluviimine, paindlik finantsjuhtimine;
- projektitaotluste põhjalik ettevalmistamine ja nende järjekindel esitamine kaasfinantseerimise saamiseks riigieelarvest ja Euroopa Liidu struktuurivahenditest, projektide koostamise ja juhtimise võimekuse kasvatamine;
- selgitustöö, et vallas elavad inimesed registreeriks ennast rahvastikuregistris, mis suurendab üksikisiku tulumaksu laekumist vallaeelarvesse ja suurendab võimalusi investeerinuteks;
- vallavara ja teiste ressursside säästlik kasutamine, konservatiivse rahastamispoliitika viljelemine ja reservide seadmine;
- valla osutatavatelt teenustelt saadava omatulu suurendamine ja selle suunamine investeeringuteks;
- erinevate finantseerijate kaasamine projektide rahastamisse, usaldusväärsete ja asjatundlike partneritega koostöö tööde teostamiseks ning teenuste osutamiseks;
- panustada eelkõige kohalikele omavalitustele seadusega sätestatud kohustuste täitmisele;
- investeeringute tegemisel kalkuleerida eelnevalt nende tulevikus kaasnevate püsikulude rahastamise vajadust ja võimekust.

LISA 1 Tõrva valla eelarvestrateegia 2024-2028

Tõrva Vallavalitsus	2023 täitmine	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	11 070 461	11 743 008	12 127 000	12 612 000	13 050 000	13 431 000
Maksutulud	5 835 679	6 484 100	6 927 000	7 292 000	7 602 000	7 852 000
sh tulumaks	5 528 655	6 160 000	6 485 000	6 850 000	7 150 000	7 400 000
sh maamaks	306 079	322 600	440 000	440 000	450 000	450 000
sh muud maksutulud	945	1 500	2 000	2 000	2 000	2 000
Tulud kaupade ja teenuste müügist	578 603	472 230	400 000	400 000	400 000	400 000
Saadavad toetused tegevuskuludeks	4 580 798	4 744 678	4 750 000	4 870 000	4 998 000	5 129 000
sh tasandusfond	953 532	1 420 614	1 390 000	1 390 000	1 390 000	1 390 000
sh toetusfond	3 294 546	2 918 064	3 040 000	3 160 000	3 288 000	3 419 000
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	332 720	406 000	320 000	320 000	320 000	320 000
Muud tegevustulud	75 382	42 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Põhitegevuse kulud kokku	10 402 526	10 675 741	11 190 000	11 370 000	11 850 000	12 290 000
Antavad toetused tegevuskuludeks	1 122 684	1 349 109	1 380 000	1 400 000	1 450 000	1 490 000
Muud tegevuskulud	9 279 842	9 326 632	9 810 000	9 970 000	10 400 000	10 800 000
sh personalikulud	6 009 235	6 221 454	6 560 000	6 660 000	6 960 000	7 260 000
sh majandamiskulud	3 270 237	3 095 178	3 210 000	3 270 000	3 400 000	3 500 000
sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud						
sh muud kulud	370	10 000	40 000	40 000	40 000	40 000
Põhitegevuse tulem	667 935	1 067 267	937 000	1 242 000	1 200 000	1 141 000
Investeeringustegevus kokku	-1 406 063	-1 066 175	-954 860	-2 388 000	-911 000	-448 000
Põhivara müük (+)	449 432	157 000	55 000	65 000	65 000	65 000
Põhivara soetus (-)	-576 401	-1 627 000	-1 149 585	-6 374 000	-1 850 000	-320 000

<i>sh projektide omaosalus</i>	-441 134	-815 000	-738 860	-2 135 000	-655 000	-200 000
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	135 267	803 000	410 725	4 239 000	1 195 000	120 000
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-1 260 207	-160 000	-65 000	-65 000	-65 000	-65 000
Osaluste ning muude aktsiate ja osade müük (+)	20 598	0				
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	0	0				
Tagasilaekuvad laenud (+)	0	0				
Antavad laenud (-)	0	0				
Finantstulud (+)	0	0				
Finantskulud (-)	-174 752	-239 175	-206 000	-253 000	-256 000	-248 000
Eelarve tulem	-738 128	1 092	-17 860	-1 146 000	289 000	693 000
Finantseerimistegevus	634 920	-10 666	17 860	1 146 000	-289 000	-600 000
Kohustiste võtmine (+)	1 050 000	500 000	561 860	1 716 000	311 000	
Kohustiste tasumine (-)	-415 080	-510 666	-544 000	-570 000	-600 000	-600 000
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	10 005	-55 609				93 000
Nõuete ja kohustiste saldode muutus kokku (+ /-)	113 213	-46 035	0	0	0	0
<i>sh nõuete muutus (- suurenemine/ + vähenemine)</i>						
<i>sh kohustiste muutus (+ suurenemine/ - vähenemine)</i>						
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	55 609	0	0	0	0	93 000
Võlakohustised kokku aasta lõpu seisuga	5 212 918	5 202 252	5 220 112	6 366 112	6 077 112	5 477 112
<i>sh üle 1 a perioodiga mittekatkestatav kasutusrent (konto 913100), sihtfinantseerimise kohustised (konto 253550), saadud ettemaksed (kontogrupp 2038)</i>						
<i>sh kohustised, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära</i>	0	0				
Netovõlakoormus (eurodes)	5 157 310	5 202 253	5 220 113	6 366 113	6 077 113	5 384 113
Netovõlakoormus (%)	46,6%	44,3%	43,0%	50,5%	46,6%	40,1%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	8 856 369	10 672 670	9 095 250	9 936 000	8 482 500	8 058 600
Netovõlakoormuse individuaalne ülemmäär (%)	80,0%	90,9%	75,0%	78,8%	65,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	3 699 060	5 470 417	3 875 137	3 569 887	2 405 387	2 674 487

Investeeringuobjektid* (alati "+" märgiga)	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
01 Üldised valitsussektori teenused	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>					
02 Riigikaitse	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>					
03 Avalik kord ja julgeolek	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>					
04 Majandus	386 000	432 860	3 294 000	830 000	240 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	80 000	127 000	2 189 000	455 000	80 000

<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	306 000	305 860	1 105 000	375 000	160 000
05 Keskkonnakaitse	92 000	334 000	40 000	40 000	40 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	57 000	191 000	20 000	20 000	20 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	35 000	143 000	20 000	20 000	20 000
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	24 000	100 000	120 000	120 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	12 000				
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	12 000	100 000	120 000	120 000	
07 Tervishoid	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>					
08 Vaba-aeg, kultuur ja religioon	90 000	217 725	250 000	160 000	40 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	60 000	92 725	230 000	120 000	20 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	30 000	125 000	20 000	40 000	20 000
09 Haridus	1 035 000	15 000	1 870 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	603 000		1 200 000		
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	432 000	15 000	670 000		
10 Sotsiaalne kaitse	0	50 000	800 000	700 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>			600 000	600 000	
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>		50 000	200 000	100 000	
KÕIK KOKKU	1 627 000	1 149 585	6 374 000	1 850 000	320 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	812 000	410 725	4 239 000	1 195 000	120 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	815 000	738 860	2 135 000	655 000	200 000

LISA 2 Tõrva valla sõltuvate üksuste eelarvestrateegia 2024-2028

	2023 täitmine	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
OÜ Tõrva Veejõud						
Põhitegevuse tulud kokku (+)	423 168	425 000	450 000	480 000	480 000	480 000
sh saadud tulud kohalikul omavalitsuselt						
<i>sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed</i>						
sh saadud tulud muudelt arvestusüksusesse kuuluvatel üksustel						
Põhitegevuse kulud kokku (+)	425 598	373 800	400 000	415 000	420 000	430 000
sh tehingud kohaliku omavalitsuse üksusega						
sh tehingud muude arvestusüksusesse kuuluvate üksustega						
<i>sh alates 2012 katkestamatud kasutusrendimaksed (arvestusüksusesse mitte kuuluvatele üksustele)</i>						
Põhitegevustulem	-2 430	51 200	50 000	65 000	60 000	50 000
Investeeringustegevus kokku (+/-)						

Eelarve tulem	-2 430	51 200	50 000	65 000	60 000	50 000
Finantseerimistegevus (-/+)	-64 246	-63 000	-63 000	-62 000	-60 000	-50 000
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	33 658	-11 800	-13 000	3 000		
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (+/-)	100 334					
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	205 758	193 958	180 958	183 958	183 958	183 958
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	300 000	237 000	174 000	112 000	52 000	2 000
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)						
sh võlakohustused (arvestusüksuse sisene)						
sh muud võlakohustused, mis kajastuvad ka KOV bilansis						
Netovõlakoormus (eurodes)	94 242	43 042	0	0	0	0
Netovõlakoormus (%)	22,3%	10,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
AS Tõrva Tervisekeskus	2023 täitmine	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku (+)	898 792	1 179 900	1 280 000	1 344 000	1 362 500	1 388 500
sh saadud tulud kohalikul omavalitsuselt						
sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud						
sh saadud tulud muudelt arvestusüksusesse kuuluvatel üksustelt						
Põhitegevuse kulud kokku (+)	917 572	1 230 763	1 215 000	1 235 000	1 255 000	1 275 000
sh tehingud kohaliku omavalitsuse üksusega						
sh tehingud muude arvestusüksusesse kuuluvate üksustega						
sh alates 2012 katkestamatud kasutusrendimaksud (arvestusüksusesse mitte kuuluvatele üksustele)						
Põhitegevustulem	-18 780	-50 863	65 000	109 000	107 500	113 500
Investeerimistegevus kokku (+/-)	-871 506	44 200				
Eelarve tulem	-890 286	-6 663	65 000	109 000	107 500	113 500
Finantseerimistegevus (-/+)	683 929	-73 500	-84 660	-84 660	-84 660	-83 660
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	206 357	-80 163	-19 660	24 340	22 840	29 840
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (tekkepõhise e/a korral) (+/-)	412 714					
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	297 300	217 137	197 477	221 817	244 657	274 497
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	700 000	626 500	541 840	457 180	372 520	288 860
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)						
sh võlakohustused (arvestusüksuse sisene)						

sh muud võlakohustused, mis kajastuvad ka KOV bilansis						
Netovõlakoormus (eurodes)	402 700	409 363	344 363	235 363	127 863	14 363
Netovõlakoormus (%)	44,8%	34,7%	26,9%	17,5%	9,4%	1,0%

LISA 3 Arvestusüksuse eelarvestrateegia 2024-2028

Tõrva valla konsolideerimisgrupp	2023 täitmine	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	12 392 421	13 347 908	13 857 000	14 436 000	14 892 500	15 299 500
Põhitegevuse kulud kokku	11 745 696	12 280 304	12 805 000	13 020 000	13 525 000	13 995 000
<i>sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed</i>	0	0	0	0	0	0
Põhitegevustulem	646 725	1 067 604	1 052 000	1 416 000	1 367 500	1 304 500
Investeeringustegevus kokku	-2 277 569	-1 021 975	-954 860	-2 388 000	-911 000	-448 000
Eelarve tulem	-1 630 844	45 629	97 140	-972 000	456 500	856 500
Finantseerimistegevus	1 254 603	-147 166	-129 800	999 340	-433 660	-733 660
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	250 020	-147 572	-32 660	27 340	22 840	122 840
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (+/-)	626 261	-46 035	0	0	0	0
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	558 667	411 095	378 435	405 775	428 615	551 455
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	6 212 918	6 065 752	5 935 952	6 935 292	6 501 632	5 767 972
<i>sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)</i>	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	5 654 252	5 654 658	5 557 518	6 529 518	6 073 018	5 216 518
Netovõlakoormus (%)	45,6%	42,4%	40,1%	45,2%	40,8%	34,1%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	9 913 937	10 678 326	10 392 750	11 328 000	9 680 125	9 179 700
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	80,0%	80,0%	75,0%	78,5%	65,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	4 259 686	5 023 669	4 835 232	4 798 482	3 607 107	3 963 182